

Sáhkavuorru Soabahankonferánsas Troanddimis

Aili Keskitalo

Ráhkis oasseváldit, logaldallit, ekseleanssat ja guossit.

Bures boahtin Sápmái. Bures boahtin máttasámi guvlui. Gávpogii mii lea erenoamáš deatalaš sámi álbmoga historjái.

Guovvamánu 6. b. 2017 lea 100 jagi áigi das go vuosttaš sámi riikačoahkkin dollojuvvui metodista-girkus Troanddimis. Čoahkkin lei álgu dasa mii maŋŋá gohčoduvvui sámi lihkadussan unna álbmogii miehtá stuorra geográfalaš guovlluid. Sámi ovddasmannit deaivvadedje ságastit stuorra hástalusaid birra, gasku garraseamos dáruiduhttináigodaga. Livkkihedje ollu jagit ovdal go sámi ealáskuhttin duođas oaččui leavttu, muhto árbi dáppe Troanddima čoahkkimis lea vuodđun maŋŋá min ealáskuhttimii.

Mun áiggun rámiidit Sámi girkoráđi ja girku máilmmiráđi das go lágida dán soabahankonferánsa. Dat addá midjiide vejolašvuođa čoahkkanit dikšut nátionála assimilerenproseassa háviid – hávit mat leat šaddan sohka buolvvaid čađa vealaheami ja deaddima bokte. Ovttas áigut gávdnat mii geainnu viidáseappot; boahhteáiggi guvlui, nu ahte mii goargatvuodain sáhttit eallit oadjebasat dainna go diehtit ahte mii leat ovttáárvosaččat, ja ahte ovddeš áiggiid hávit leat dikšojuvvon.

Boahhteáiggi mihttomearrin lea ahte eambbogat šaddet čuvgejuvvot. Min iežamet birra, guđet guimmiideamet birra, sámi kultuvrra birra, ja man deatalaš ráfálaš ovttasorrun lea buot olbmuid beroškeahttá etnikalašvuođas. Mii buohkat sáhttit váikkuhit buoret čuvgema/diehtojuhkima ja oadjebas olbmuidgaskasaš oktavuodaid.

Ráhkis guldaleaddjit,

Soabaheamis ii sáhte leat dušše okta bealli. Demokráhtalaš stáhtas lea prinsihpalaččat deatalaš ahte vealahuvvon bealli beassá mitalit mii lea dáhpáhuvan ja movt dáhpáhus lea váikkuhan eallinkvalitehtii ja searvamii servodateallimis. Oktiige ii leat buorre go olbmot vealahuvvojit. Mii fertet reageret dalle go earát orrot dohkkeheamen dan ahte duolbmut eará olbmuid rájiid. Soabahanproseassas lea deatalaš ahte vealaheadji bealli ipmirda ahte ráját leat dulbmojuvvon, ja ahte sii fertejit rievdatit meannudanvugiideaset, ja ahte sii buoremus vuogi mielde buhtadit dagahuvvon háviid mat leat šaddan sin vealaheadji meannudanvuogi geažil. Min Norgga stáhta lea álggahan ollu doaibmabijuid. Mis lea baicce ain geaidnu mat fertet mannat ja oažžut čilgejuvvot historjjálaš dáhpáhusaid birra, ja dáláš struktuvrraid birra mat ain váikkuhit sámiide ja sámi álbmogii negatiivvalaččat. Midjiide lea deatalaš ahte min ášši ja historjá čuvgejuvvo buoremus vuogi mielde, ja ahte dieđut bohtet almmolažžan.

Dán lágan háviid ii sáhte dikšut giddejuvvon lanjain. Daid ferte buktit rabasvuhtii ja dat fertejit deaivvaduvvot dohkkehemiin. Servodat ferte váikkuhit dálkkodeaddji proseassa.

Soabaheami ii sáhte dahkat ovdal go duohtavuohhta lea ásahuvvon ja duođaštuvvon. Ovdal go buohkat leat dovddastan dan mii lea geavvan, ja makkár váikkuhusat ovddeš politihkas ain leat servodagas sohka buolvvaid maŋŋá. Duohtavuohhta ferte čuovgasii, dat ferte dohkkehuvvot ja šállošuvvot – easka dalle go guoskevaš bealit deaivvadit oktasaš diehtovuoddu alde dan birra mii lea dáhpáhuvan, sáhtta soabahanproseassa ovdánišgoahtit.

Dat mii dáhpáhuvvá Kanadas movttiidahtta oaidnit, gos nationála duohtavuodákommišuvnna bargu dál lea rievdatahttimin nationála oainnu. Mun illudan gullat komiseara Dr. Marie Wilson muitaleamen dán barggu birra. Kanada lea dál, historjjálaš progressiivvain ráđđehusas, váldán badjelasas álgoálbmotáššiid jođiheami stuorra ambišuvnnaiguin heivehit álgoálbmogiid vuogitvuodaid. Sis lea fágalaččat buorre vuolggasadji bargui duohtavuodákommišuvnna raporttain.

Maiddái Sámis lea mis dárbu duohtavuodáproseassaide, ovdal go mii sáhttit bidjat leavttu soabaheapmái. Sámedikkis Norgga bealde bargat mii dákkár proseassa álggahemiin. Dan seamma áigot sámedikkis Suomas ja Ruotas dahkat, ja mii áigut ovttas singuin ságastallat movt mii sáhttit oažžut bálddalaga proseassaid min iežamet riikkain.

Mii leat okta álbmot geat ássat njealji riikkas – Norggas, Ruotas, Suomas ja Ruoššas – ja buot riikkain leat mii gillán stuorra vearradaguid stáhta beales, almmá ahte historjá maŋŋá livččii doarvái čuvgejuvnon. Dát dahká ahte historjjálaš ja vealahuvvon struktuvrrat leat báhcán servodahkii. Go mii eat vel ge, beroškeahhtá das ahte ovdáneapmi leamaš buorre, sáhte dadjat ahte mii dovdat ahte mii leat ovttárvosaččat. Dat go min mánát eai vel ge oaččo ovttárvosaš oahpu, ja go min árbevierut ja min eallinvuohki gillájit dan geažil go juohke guovllus leat oktilaš bahkkemat, leat ovdamearkan negatiivvalaš struktuvrraide mat dál leat.

Mii eallit odne vealaheami árbbiin. Dat lea heahpat; váilevaš giella; psykalaš dearvvašvuohka; oaidnemeahttummin dahkan; tabuáššit. Okta deatalaš oassi duohtavuodábarggus fertet leat historjjálaš váikkuhusaid ilbmadeapmi. Sáhtta go ovdamearka dihte áddejupmi historjjálaš váikkuhusain addit midjiide reaiduid maiguin gávnnaht eallima surgatvuodaid nugo veahkaváldi ja seksuála vearradagut min servodagas?

Sámis leat mii maŋimus áigis oaidnán man ollu leat albmossii bohtán ilgadis vearradagut. Mii eat goassige galgga dohkehit seksuála vearradaguid min historjjá ja stáhta vealaheami ákkain – siva lea vearradahkkin, ja sii galget váldit ovddasvástádusa vearradaguin maid leat dahkan. Muhto oažžut eret dan jaskatvuoda mii lea muhtun osiin min servodagas dákkár áššiin, de mii fertet geahččalit ipmirdit dan mii lea dolvon min diekkár dillái. Mii fertet iskat ollu vejolaš sivaide, ja mii galgat rabasvuodain geahččat mii sáhtta leat dagahan dán lágan erenoamáš fasttes láhttenvugiid min álbmoga gaskkas.

Mun jáhkán mis lea dárbu hupmat háviid birra maŋŋá vealaheami. Sáhtta ahte dát rabasvuohka soaitá buktit rabasvuoda eará váttis áššiid, nugo veahkaváldi ja vearradagut. Vare mii oččošeimmet seammalágan dáhtu go min sámi ovddasmannit 1917:s čájehehpe, bargagoahhtit min stuorra bargguin rabasvuoda ja soabaheami ektui. Diktot historjjáid bohtit čázeoivái. Divtte sátnerávdnji golgat.

Bohte sohkabuolvvat galget leat rámis geat sii leat ja makkár kultuvrras bohtet. Gielat galget lieđđut, ja álbmogat galget eallit bálddalagaid guđet guimmiideaset historjjá, dárbbuid ja oaviliid gudnejahttimiin, dohkeheamiin ja gierdavašvuodain. Dát aspirašuvnnat maid mun jáhkán buohkat dán sálas sáhttet doarjut. Soabahanbargu lea sohkabuolvaid bargu.

Eanemus ulbmillaš vuohki álggahit bohteáiggi soabahanbarggu huksema lea ahte guldalit dálás nuoraid. Danne illudahtta mu go mii veaháš maŋnelis odne galgat guldalit nuoraidkonferánssa ja gullat makkár hástalusaid ja vejolašvuodaid sii oidnet.

Duhát giitu Sámi girkoráđđái ja Girku Máilmmiráđđái go dii lágidehpet dán konferánssa. Dii han lehpet maiddái válljen rivttes fáttá rivttes áigái – dii čájehehpet maiddái ahte girku áhahussan fas oktii dovdá ovddasvástádusas historjjálaš guovddáš aktevrán assimilerenproseassas máilmmi miehtá. Mun

doaivvun ahte dát duostilvuolta njoammu eará aktevrraide. Dii háhkabehtet arena, ja mun doaivvun ahte girku rolla ja ángiruššan soabahanbarggus movttiidahtta maiddái stáhta guldalit iežas álgoálbmogiid ávžžuhusaid oažžut áigái soabahanproseassaid čađahuvvot.

Dál illudan mun čuovvut konferánssa, ja mun rehkenastán oažžut ollu buriid perspektiivaid min iežamet barggus.

Giittán iežan ovddas.